

ZLATA BOJOVIĆ

KLASICIZAM DOSITEJA OBRADOVIĆA

Bogato stvaralaštvo jedne od najzanimljivijih književnih figura novije srpske književnosti, Dositeja Obradovića, koje pripada poslednjim decenijama XVIII i početku XIX veka, obeležilo je sve puteve i pravce kojima se srpska književnost u tim decenijama zapućivala i koji su se u njoj preplitali. A bilo je to vreme kada je srpska književnost – zaustavljena u času kada se uspinjala ka humanizmu delima prosvetljenog vladara i pisca Despota Stefana Lazarevića, početkom XV veka – ponovo hvatala korak sa vremenom, sa književnošću Evrope koja je za sobom već imala i francuski klasicizam, i arkađane, i enciklopedizam, i barok u svim varijantama, od ranog do kasnog, od onog italijansko-španske provenijencije, preko specifičnih vidova baroka umnogome međusobno udaljenih i anahronih – engleskog, nemačkog –, zatim do veoma bogatog i u nauci prilično zapostavljenog slovenskog baroka; da hvata korak sa književnošću koja je već imala program racionalizma i klasicizam u oba svoja lica, i klasicističkom i pseudoklasicističkom, i koja je još od početka druge polovine XVIII veka počela da nalazi ravnotežu u naznakama kasnije značajno razvijenog predromantizma. Najzad, da hvata korak sa književnošću koja je, kao i mnoge druge, umnogome bila i u službi jezika. Ta služba se nije svodila samo na ulogu da literaturu u mešavini staroslovenskog i narodnog jezika darovitog Gavriila Stefanovića Venclovića otvara za široki krug čitalaca i slušalaca – jer je tako nalagao medijum besede –, već je ta služba sadržana i u poetičkoj i programskoj ulozi klasicizma i predromantizma, posebno u načelu klasicističke poetike koja je sugerirala tri stila: *viši*, *srednji* i *niži*. Skrećući pažnju na realnost stanja u jeziku kojim govore Srbi na te-

ritoriji austrijske monarhije, Dositejev savremenik, Teodor Janković Mirijeovski (1740-1814), u *Memorandumu* koji je napisao 1781. za Josifa II, poštujući klasicistička načela, govorio je o tri vrste jezika i strogo odelio: *crkveni*, *građanski* i *prostonarodni*. Književna praksa je pokazivala odstupanja, mešanja i ukrštanja razne vrste. Klasicizam se opredelio za dihotomiju, odnosno za krajnosti (*crkveni* i *prostonarodni* jezik), a predromantizam je prihvatio srednji, *građanski* jezik.

Srpsku književnost druge polovine XVIII veka – doba *prosvetiteljstva* – karakterisalo je, kao što je utvrđeno i prihvaćeno u periodizaciji ove epohe, paralelno postojanje dva stila, rekli bismo dva književna pravca – *klasicizma* i *predromantizma*. Upravo u vreme Dositejevog stvaranja ta dva pravca su se dodirivala i preplitala jer su oboje imala da rešavaju važna pitanja u vaspostavljanju nove srpske književnosti, mada su se kasnije, s razlogom, sledeći tok te književnosti razdvojila i preinačila: *klasicizam* je, kao jedan od univerzalnih književnih supstrata, koji je nekoliko puta vaskrsavao u literaturi, kao i kulturi mišljenja uopšte, što se dogodilo upravo posle barokne disharmonije iz potrebe za uspostavljanjem ravnoteže sa skladom, razložen u XIX veku na nekoliko faza, pretvarajući se u stil, ili čak samo stilsko obeležje, dok je *predromantizam*, prekinut srpskom revolucijom na samom početku XIX veka i, naravno, novom književnom epohom, ustupio mesto romantizmu.

Potrebno je napomenuti da klasicizam u srpsku književnost nije ulazio samo iz jednog smera, iz zapadne književnosti XVIII veka, kojoj je odista bio dužan za stvaranje njene klasicističke konstitutivne osnove, već da je tradicija klasicizma imala i svoje neposredne grčke korene, preko vizantijske tradicije. Kao što je poznato, srpska srednjovekovna književnost je poznavala staru klasičnu književnost, u njoj su kružili florilegiji, Menandrove gnome i drugih stvaralaca, zbornici sa izvodima iz dela antičkih i hrišćanskih pisaca. Gotovo da je po meri prosvetiteljskoj bio zbornik *O životu dobrodetelji*, iz XV veka, sa savetima „za dobar, mudar i srećan život“, u kome je bio veći broj citata iz dela antičkih autora (Aristotela, Demokrita, Platona, Diogena, Evripida, Demostena i dr.) nego iz hrišćanske literature. Ta se grčka linija ulivala preko srednjeg veka u barok (u *Hronike grofa Brankovića*, i, naročito, u besede Gavriela Stefanovića Venclo-

vića, u kojima je, kao i u drugoj prozi, bilo bezbroj reminiscencija na „ponajmudrije ljude“ Jeline, ali i na Vergilijevu *Eneidu*, na Cicerona i dr.). Bilo je i pesnika bližih Dositejevom vremenu koji su pisali stihove na klasičnom grčkom jeziku (Jovan Mladenović, pisac prve polovine XVIII veka).

Uz svu složenost koja postoji u mnogim nastojanjima da se uvede red u razvoju ideja Dositeja Obradovića, a upravo one drže pažnju književne istorije tokom skoro dva veka, direktni prilaz pokušaju da se razume Dositejeva pojava (u svome vremenu), čini nam se, manje je težak ako se polazi od njega samoga, a ne od okvira vremena sa svim prepletenim književnim, i istorijskim, i kulturnim tokovima u decenijama pred kraj XVIII veka. Jer u tom njegovom vremenu ga pronalazimo, još od mladosti dok nije bio ni učen, ni određen u svojim željama, ni jasnih ciljeva, a pogotovo posle veoma brzog prelaženja puta do stvarne učenosti i slobode mišljenja i prihvatanja načela „zdravog razuma“, ne kao prilježnog sledbenika novih strujanja u srpskoj književnosti druge polovine XVIII veka, već kao nosioca primarnih ideja prosvetiteljstva, od najneposrednijih, poučnih do filozofskih, i postupaka kojima ih je sprovodio, od pragmatičnih i praktičnih do onih koji su bili proizvod znanja i razuma, erudicije i sposobnosti da vidi šire i probleme sagleda dublje od mnogih savremenika.

Udeo klasicizma u Dositejevom pristupu književnosti od samog početka imao je značajnu ulogu i umnogome je i odredio njegovo delo bez obzira što je taj klasicizam pripadao univerzalnom znanju čoveka druge polovine XVIII veka i što je u ponečemu bio deo klišeja i u mnogo čemu i predodređena komponenta.

U klasicizam se spontano upućivao već od ranog obrazovanja, najpre u dodiru sa grčkim jezikom. Sada je već opštepoznato mesto iz njegovog životopisa u kome gotovo egzaltirano pominje svoje prvo oduševljenje doživljajem klasike:

Kao da je duša moja pre mnogo hiljada godina u kom Pitagorevu učeniku bila, i kao da je znala jedanput zlatni i slatki Sokratov i Omirov jezik, pak kao da ga je bila po napitku vode zaboravljena zaboravila, pak istom ujedanput opet kao da se je s metodičnom sladošćom njegovom sastala i s gorećim srcem i dušom počela ga učiti.

Tako je meni bilo gledajući grčka slova i izgovarajući: alfa, vita, gamma, delta, epsilon i pročaja.¹

Skoro isto toliko je verovao i u latinski jezik kao jezik znanja i mudrosti: „Latinski jezik, to je jezik; a ja, bedni durak, ni reči ne znam! ‚Kvis, kvid, kvamodo, ubi, ubivis, ubikunkve‘ to je zvečalo u mojim ušima slađe nego sirinsko pjenije“.²

Škola XVIII veka imala je u osnovi učenja latinističku bazu. Okolnost da je sredinom veka (od 1731. do 1768) delovalo niz srpskih škola na sloveno-latinskom ili na latinskom jeziku, na teritoriji monarhije, učinila je da generacije pisaca koje su stasale u tom vremenu budu poklonici klasicizma u književnosti. Kroz njihove su ruke prošli slovensko-grčko-latinski rečnici, jer su upravo oni bili u školskoj upotrebi i nosili, za neko vreme, tragove oba antička korena, zatim retorike i poetike, najpre prevedene, a potom i domaćih autora; u školama su, kao nekada humanisti, savladavali veštinu pisanja stihova latinskim jezikom („praksis heksametra“), što će se reflektovati i na žanrove – odu, elegiju, satiru, epitaf, epigram, poslanicu i dr. – i na metriku srpske poezije, koju su klasicisti nastojali da urede prema antičkoj formi, iako nisu bili uvek u tome prvi i ne uvek dosledni – safijsku strofu, heksametar, alkejsku strofu (najomiljeniju strofu mnogih oda), elegijski distih, itd. U tom pogledu, tokom formiranja stava prema literaturi i oblikovanja sopstvene uloge na prosvetiteljskom putu kojim se zaputio, za Dositeja je bio od velike važnosti boravak u Smirni (1766-1768), u kojoj je, kao pitomac u grčkoj školi tada čuvenog Jeroteja Dendrina, došavši u nju sa 27 godina, sa predznanjima, sa svešću i zrelošću savladavao starogrčki jezik i najvažnije predmete – retoriku i poetiku. Taj boravak i to znanje koje je u Dendrinovoj školi stekao, uz usavršavanje u latinskom na Krfu tokom sledeće godine, gde je još i dopunjavao „izjašnjenja filologičeska ritora i pojeta grečeskih“, potpuno su ga uveli u okvire klasicizma. Postao je jedan od najboljih poznavalaca klasične literature među srpskim piscima, savremenicima, čiji je veliki deo čitao u grčkom originalu, kao i rimske klasike na latinskom. Klasična literatura, a veliki njen deo će postupno upoznavati i preko nemačkih i

⁽¹⁾ Dositej Obradović, *Izabrani spisi*, Novi Sad - Beograd 1961, str. 73.

⁽²⁾ *Isto*, str. 118.

drugih prevoda, ostaće tokom celog njegovog života važna baza, što potvrđuju ne samo neposredni izvori poput antičkih basni, već i njegovi prevodi Evripida rimovanim silabičkim četrnaestercima (u Lajpcigu, 1788), i Kvintilijana, što je otkriveno tek u novije vreme, i Vergilijevih stihova rimovanim dvanaestercima, i dr. Taj imperativ je za njega bio važan motiv i već je, odmah po završetku škole u Smirni, 1769, pod neposrednim utiskom antike pisao: „O Muze, o Harite, o pesne Orfeove, naučite me pjeti vjerhu ljubve pesan...“³

„Škola klasicizma“, koju je Dositej naučio, nije doprinela samo kompletnosti njegovog klasicističkog obrazovanja već je u njemu formirala parametre filozofskih, književnih, poetičkih, ali i pragmatičnih prosvetiteljskih principa (u pozivanju na poučne klasične primere) na koje se neprestano i pouzdano oslanjao u delima koje je tek u zrelosti pisao. U *Predisloviju Života i priključenija*, a to je bila već 1783. godina, kada je ono datirano, staru, ali i biblijsku gnomu, iz koje je izdvojen segment „Poznaj sebe!“, potkrepio je Pitagorom: „Sad mi dolazi na pamet božanstveni sovjet premudroga Pitagora da se k sebi vratim, da u sebe dođem, i da razmislim otkuda sam na ovi svet došao, što sam u njemu činio, i kud mislim poći“.⁴ Potpuno poverenje u antičke autore zadržao je do kraja i u najzreljim spisima, u *Sobraniju* svodiće svoj sud o njima („Koliko se više narodi naukom prosvještavaju, toliko većma među njima slava Omirova i Virgilijeva, Demostenova i Ciceronova, Pindarova i Horacijeva cveta i rasti“), izdvajajući tvorce i učitelje poetike, Aristotela i Horacija („daju nam ostroumna i lepa pravila pisanija“).⁵

Iako se Dositej u svojoj poeziji nije u potpunosti opredelio za klasicizam, već i stoga što je ona umnogome bila proizvod predromantičarskog senzibiliteta, koji se nije mogao ni izbjeći, ni zaobići – što se, uostalom, nije međusobno isključivalo, nije prihvatao ni dihotomiju klasicista, ni veliki deo antičke metrike, on je, ipak, iznutra toj poeziji udahnuvao duh klasicizma. Na više mesta, i to u nekim od najvažnijih dela, on je jasno definisao smisao klasicizma. U njegovoj poeziji je bilo izričitih signatura klasične provenijencije – „S

³) Dositej Obradović, *Sabrana dela*, III, Beograd 1961, str. 83, 222.

⁴) Dositej Obradović, *Izabrani spisi*, cit., str. 73.

⁵) *Isto*, str. 317, 315.

toplím serdцем ja prizivljem iz Frigije Musu“ (*Sobranije*), „O vek zlatni! O mila vremena!“, „Slatkopjevna lira Apolona“, i dr. *Pesma o izbavljeniju Srbije*, koja je, inače, bila prigodna i imala istorijsku podlogu – pevala je o događaju koji je tada za Srbe predstavljao veliku nadu kada su Turci 1789. godine morali Beograd da predaju Austriji – nije bila predromantičarski intonirana, kako bi se moglo očekivati, već klasicistički:

*Muze, kćeri neba gospodara
I Gracije, tri mile sestrice,
Dajte mi glas visokog Pindara
Da slavim dar božije desnice!*

*Žiteljnice premudre Parnasa,
Pijerije, Pind i Helikona,
Vašega je to dostojno glasa,
Kod Dunava što biva i Dona.*

U ovim Dositejevím stihovima iskristalisao je čitav „pesnički program“, „projekat srpskog klasicističkog pesništva“,⁶ po kome je lirsku poeziju simbolizovao Parnas („muze kćeri neba gospodara...“, žiteljnice premudre Parnasa“), epiku Pierion, poučnu literaturu Helikon, dramu Pind. Jasno je bilo da se tako u njegovom mišljenju konstituisala poetika odlučnog klasicističkog predznaka. Bez obzira što je bilo veoma teško ostvarivati tako određen program, već i zbog specifičnih akcenatskih osobina srpskog jezika (ali to je važilo i za klasicizam na drugim jezicima) i što je srpska klasicistička poezija u prvoj fazi svoga razvoja (do 1810), sa jedne strane, uplovila u meandre nepredvidivih puteva homerskog heksametra koji je dobijao nove varijante jer nije mogao da očuva antičke obrasce, a, sa druge, bila podložna i predromantičarskim autoritetima, on je bio i jasan i važan. Jer je upravo on ili podržao ili pokrenuo nove klasiciste, kao što su dvojica njegovih savremenika, inače harkovskih profesora: Gligorije Trlajić (1766-1811), prevodilac rimskog filozofa Marka Aurelija, i Atanasije Stojković (1773-1832), čiji se stihovi, nerimovani heksametri, ispevani povodom smrti znamenitog istoričara, koji je

⁶) Milorad Pavić, *Istorija srpske književnosti klasicizma i predromantizma. Klasicizam*, Beograd 1979, str. 250.

takođe bio i pesnik, Jovana Rajića (1802), po mišljenju književne istorije, svrstavaju među najvrednija pesnička ostvarenja srpskog klasicizma. Upravo ga je Trlajić u zdravici koju mu je iz Petrograda uputio u Trst (*Zdravica Dositeju Obradoviču u Triejest ot Gliše Terlajča Bačvanina*), mnogo kasnije, 1805. godine, oslovio: „Oj, umno čedo Serbskoga Parnasa!“⁷

Zajedno sa apoteozom antičkog mita, klasicizam je unekoliko preuzimao i parodiju mita koja se javila, zajedno sa satikom, već u okviru antike. Školski su primeri Lukijana iz Samosate koji je u obliku dijaloga i pisama parodičnim tonom ismevao, pored drugih pojava, religiju, i Aristofanovih *Žaba*, u kojima se čak karikiraju antički autoriteti. Taj parodični odnos već je našao mesta u disharmoniji i končetizmu baroka. I kod Dositeja, koji je poput drugih klasicista, inače, mit prihvatao kao stalnu aktuelnost (zapaženo je da o Homerovom pevanju piše u prezentu – „nami stihe besčislene piše“), ima, na trenutke, blage ironije na antički mit, ali u kasnijoj fazi rada, kada on epskom pesništvu pretpostavlja poučnu lektiru:

*Ja k Platonu i Tuliju ne podižem glavu
Neg' u basni Ezopovoj ištem moju slavu.*

(Pohvala basni, 1793)

Dositejev klasicizam je, neposredno u književnom stvaranju, u najvećoj meri došao do izražaja u proznim žanrovima njegovoga dela. Poseban vid odnosa prema klasicizmu čine basne, kao i paremiografska fraza, koje su bile neposredno i suštinski u službi prosvetiteljske poetike. Basnama (koje imaju dugu tradiciju u srpskoj književnosti, neprekinutu od srednjeg veka do Dositejevog vremena) i bogatom paremiografskom frazom Dositej je preneo veliki deo klasicističkog iskustva, ali je taj put, budući da mu je cilj bio drugi, išao za idejom, ne za izvornošću. Tako su njegove basne, kao što je opštepoznato i detaljno u literaturi istraženo,⁸ bile i plod izvornih po-

⁽⁷⁾ Andra Gavrilović, *Dositije u Trstu 1802-1806*, „Godišnjica Nikole Čupića“, Beograd, XXIII (1904), str. 233-268.

⁽⁸⁾ Veselin Čajkanović, *O Dositejevim grčkim i rimskim izvorima*, u: *Spomenica Dositeja Obradovića*, (SKZ, 134), Beograd 1911, str. 53-83; Miodrag V. Stojanović, *Dositej i antika*, Beograd 1971.

znavanja i mešanja i veoma smisaonih kompilacija, pri čemu se pokazalo da su u završnim oblicima uključivale u sebe nekoliko izvora. Za njegovu paremiografsku građu uglavnom se kao posrednik smatrao Erazmo Roterdamski, to jest njegova *Adađa*. Sama dela pokazuju da to jesu bili njegovi izvori, ali da je i u preradi basne i u paremiografskom sloju bio umnogome samostalan u odnosu na antičke izvore i da je narodna poslovica, bogate izvorne leksike i značenja, bila pouzdani i originalni komentator. Za basne je utvrđeno detaljnim ispitivanjem izvora „da najveći i najbolji deo Dositejeve zbirke čine u prvom redu njegove kontaminacije esopskih basana, zatim basne Esopa, Fedra, Ignjatija Đakona (Gabrije), Fenelona, Anonima i, konačno, neke latinske parafraze novijih fabulista“, kao i Lafontenove, uglavnom posredno preuzete, i Lesingove, neposredno prevedene.⁹ U traganju za gnomskom osnovom uglavnom se ukazivalo na poučnu, etičku funkciju, naročito u *Naravoučenijima*, s pretpostavkom da bi to moglo značiti da je Dostej u postupku imao na umu Plutarhove *Moralia*, a da je maksime i gnome preuzimao iz Homera, Hesiodovih *Poslova i dana*, Evripidove *Medeje*, Menandrovih zbirki sentenci, Platonove *Apologije* neposredno, a iz drugih njegovih dela posredno, i dr.¹⁰

Samo prepoznavanje Dositejevih izvora, kao ni sama Dositejeva parafraza tih izvora u književnom smislu ne bi imali izuzetnog značaja – sve bi se svodilo na uobičajeni klasicistički postupak, bila bi to samo „klasicistička škola“ koja je u literaturu paradigmatski uvela antiku. Međutim, sa Dositejem je došlo do velike transpozicije antičke osnove koja je usmerila prozu srpskog klasicizma, ali i književnosti u celini, u novom pravcu. Kao što je poznato, Dostej nije ostao na prostoj parafrazi basne i komentaru koji bi bio samo izraz hermeneutičkog odgonetanja (tada vrlo popularne, školske *Artis Hermeneuticae regulae*). U njegovom komentaru sreće se sasvim nova, originalna proza, koja je antičke fabule, gnome i reminiscencije autorski aktivno preplitala sa primerima i situacijama iz života i uključivala ih kao književne aplikacije bez obzira što im je namena

⁹) Miodrag V. Stojanović, *nav. delo*, str. 123-124. Videti: Petar Skok, *Dositej Obradović i La Fontaine. Prilog za poznavanje Dositejevih basana*, XII Izvještaj v. r. u Banjoj Luci, za šk. g. 1906-1907, Banja Luka 1907, str. 3-20.

¹⁰) Miodrag V. Stojanović, *nav. delo*, str. 129.

bila etička. Lični pečat koji je autor davao toj novoj prozi i razvoju ideje vodio je ka stvaranju nezavisnog, originalnog teksta koji je imao sopstvenu logiku i prerastao u mali ogled. U njemu se prepoznavao i začetak *eseja*.¹¹ Imajući uvek u pozadini, ako to nije eksplicitno istaknuto, nastojanje da čoveka, koliko pouči, toliko mu i olakša razumevanje života, razvio je čitave oglede o sreći i nesreći, o pametnom govorniku i praznorečivom brbljivcu, o starim i novim običajima, o laskanju, licemerju, o koristi čitanja, o sumnji, istini, itd. Kao da se trudio da za sve modele ljudskog ponašanja i ljudske prirode nađe prave pouke i bude „na polzu“. I u drugim proznim delima, razmišljajući o raznim filozofskim i životnim kategorijama, ispisivao je čitave *eseje*, u *Sovjetima – O ljubavi, O zlobi, O dobrodjetelji* (o izboru najboljeg), u *Sobraniju*, posebno u posthumno izdatom *Mezimcu – O zadovoljstvu, O laži i lažljivcu, O podozreniju i zazorstvu, O učenju istorije, Šta valja stariji mladim da kazuju*, i dr. Njegov čuveni esej o ukusu (*O nekim različnim veštma i prvo o vkusu*, sa dodatkom *O celosti i bespritrnosti haraktera i o pritvorstvu*) sadržao je u osnovi elemente klasicističke estetike i ispoljavao je nov odnos prema umetničkom delu.¹² Dositejevi esejji su bili deo njegovog klasicističkog izraza po eruditskom konceptu i po širokoj zasnovanosti na antičkim izvorima.

Još jedna antička književna forma je oživela u Dositejevom klasicizmu. Bile su to biografije značajnih ličnosti, koje su prototip imale u čuvenom Plutarhovom delu *Biografije vojskovođa i državnika*. U srpskoj književnosti Plutarhovo delo je već u XV veku bilo uzor za srednjovekovno žitije Despota Stefana Lazarevića Konstantina Filozofa. Dositej je pod neposrednim Plutarhovim uticajem, na koga se pozivao i u drugim delima, zamislio zbirku biografija, odnosno „istoriju nekih znamenitih ljudi“ koji bi svojim životima i vrlinama bili pouka čoveku njegovoga vremena. Napisao je Sokratovu

(¹¹) Jovan Deretić, *Dositejev esej o „starima i novima“*, u zborniku *Dositej Obradović*, Beograd 1962, str. 242.

(¹²) Prvi je Dositejeva razmišljanja o pojedinim temama u *Sobraniju* kao esejje tumačio Dragoljub Pavlović, videti: *Dositej kao književnik*, u: *Dositej Obradović*, cit., str. 226. Njegov značaj ne dovodi u pitanje oslanjanje na Feltonov ogled *Rasprijava o čitanju klasika i izgrađivanju dobrog stila*, na koji skreće pažnju Milorad Pavić, *Istorija srpske književnosti*, cit., str. 485.

biografiju i 1793. je uneo u *Sobranije*. Po ugledu ne samo na Plutarhovo već i na neka druga dela, biografiju je formirao od niza anegdota o velikom filozofu i onih njemu pripisivanih, a u završnom delu su sadržani optužba, osuda Sokratove filozofije i njegova smrt. Ova biografija je imala da bude veliki moralni primer, a tako je zamislio i biografije drugih ličnosti, o kojima je stigao samo da načini životopisne skice (Aristotela, Aleksandra Velikog, Temistokla i dr.). I ovim svojim književnim poduhvatom zasnovao je novi, *biografski žanr* u novijoj srpskoj književnosti koji je bio od ne malog značaja u začetima istorije srpske književnosti, do kojih je ubrzo došlo sa *Pamjatnikom (Pamjatnik mužem u slavenoserbskom knjižastvu slavnim, 1815)*, zbirkom biografija srpskih pisaca Lazara Bojića (1791-1859). Plutarhu i drugim biografima antičkim dužnik je i za niz postupaka u svojim epistolarnim delima, i to ne samo što je preuzeo staru formu epistole u prenosnoj funkciji, već i njenih unutrašnjih strukturalnih elemenata (anegdota, reminiscencija, aluzija na mitološke primere, pozivanja na autoritete, citati, komparacija i sl.).

Dositej je antiku doživljavao ne kao „metaforos“ već kao stvaralac i stoga je ona imala važno i karakteristično mesto, a u srpsku književnost krajem XVIII veka, na razmeđu dve velike književne epohe, unela je značajne novine čije će se vrednosti pokazati tek u sledećem veku njenoga trajanja.